

El dia 6 de febrer es moria a Barcelona –la ciutat on va néixer el 1923– Antoni Tàpies, símbol universal de la renovació de l'art contemporani de la segona meitat del segle XX. Era una de les personalitats artístiques i culturals més admirades i estimades dels Països Catalans, i un dels ciutadans més generosos i compromesos del seu temps. L'extraordinària projecció pública de la seva obra, més enllà de les sales d'art, ha marcat una trajectòria única, tant artística com cívica, d'una importància històrica cabdal.

Antoni Tàpies 1923-2012

EL TEMPS dedica a Tàpies un dossier especial –coordinat pel crític Joan Abelló i la redacció de la revista–, que inclou una detallada biografia artística elaborada per Laura Plana Gràcia.

Símbol universal de la renovació de l'art

Antoni Tàpies esdevingué un símbol universal de la renovació de les arts durant la segona meitat del segle XX.

Antoni Tàpies, un dels nostres artistes més longeus i representatius, s'ha mort després de ser actiu durant més de setanta anys. Malgrat algunes darreres concessions a les vanitats de la cort –Joan Carles I el nomenà marquès el 2010– és considerat com la imatge de l'artista compromès amb el seu territori (Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya, 1983, i de l'Ajuntament de Barcelona, 1992, i Premi Nacional d'Arts Plàstiques, 1995) –tal com s'esdevingué amb Joan Miró–, lluitador incansable per les llibertats del seu poble i símbol universal de la renovació de les arts durant la segona meitat del segle XX. A més de completar amb obra literària –deu llibres de memòria i pensament– i voluntat pedagògica –la

creació el 1984 de la fundació que porta el seu nom, oberta al públic el 1990– una vida dedicada al desenvolupament i a la difusió de les arts.

Antoni Tàpies va pertànyer a un dels primers grups artístics de la postguerra que va reivindicar el seu vincle amb les avantguardes històriques, i les seves expressions locals anteriors al conflicte bèl·lic del 1936, juntament amb Joan Brossa, Arnau Puig i J. J. Tharrats, entre més.

Dau al Set, nom de la revista creada el 1948 que aixoplugà artistes i pensadors, influïts des del Dadà al Surrealisme, aportaran amb l'afegit de noves estètiques –com l'existencialisme– un llenguatge innovador, introspectiu i trencaador al panorama poc atractiu de l'època. Des de la seva primera exposició

personal, a les Galeries Laietanes (1950), presentada per J. E. Cirlot, fins a la darrera, realitzada a la Galeria Antoni Tàpies de Barcelona (novembre del 2011–gener del 2012), o la retrospectiva en curs “Bild. Körper. Pathos” del Museum für Gegenwartskunst Siegen (Siegen, novembre del 2011 – febrer del 2012), l'artista ha fet un llarg recorregut per les grans tendències artístiques d'avantguarda de la segona meitat del segle XX.

Molt atent a l'expressionisme abstracte nord-americà, exposà a Nova York des del 1953, sovint a la mateixa galeria (Martha Jackson Gallery) que de vegades va compartir amb mífics representants d'aquesta tendència, com ara Oldenburg i Rauschenberg (1960). La seva aportació fonamental a l'informalisme, durant

la dècada del 1950, se centra en una experimentació en la matèria i esdevé molt personal i gens rígida ni dogmàtica.

De fet, la seva recerca –iniciada des del misticisme oriental que transforma la matèria a partir de la màgia i l'alquímia– esdevindrà més objectual, amb elements quotidians com ara la imatge del mur i la presència del cos que es tornaran polisèmics i ambivalents.

El seu art, acceptat per la crítica nacional i internacional més exigent, ha estat exhibit als museus més prestigiosos, com el Museum of Modern Art (MoMA, 1992) i el Solomon R. Guggenheim Museum (1995) de Nova York, i amb una forta presència a Itàlia, Alemanya, el Japó i la resta dels EUA, per qüestions de desenvolupament del mercat de l'art o bé d'afinitats electives. L'interès per l'estètica japonesa, i sobretot les religions orientals i del desenvolupament de l'art contemporani en aquests països, és patent i ell mateix ho ha difós en els seus escrits.

A Itàlia el seu festeig amb la Biennial de Venècia ha estat llarg i molt fecund, present des del 1952. Cal recordar-ne especialment dues edicions: la XXIX (1958), quan és guardonat amb el premi de la UNESCO i amb el David Bright Foundation Award; i la XLV (1993), quan presenta al Pavelló d'Espanya la seva instal·lació *Rinzen*, que obtindrà el Lleó d'Or d'aquest certamen, obra actualment al Macba, des del 1998. A més, va compartir amistat amb artistes de la seva vàlua, com ara Alberto Burri (1915-1995) i Emilio Vedova (1919-2006). I va ser objecte d'estudi per part d'insignes crítics d'art, com ara Giulio Carlo Argan, Renato Barilli, Maurizio Calvesi, Filiberto Menna (1967) i Mariuccia Galfetti (1973).

Ha construït, durant tants anys de dedicació professional a les arts plàstiques, un llenguatge original i transgressor. Tots els qui exercim la crítica d'art actualment recordem com un examen de revàlida necessària l'entesa de la seva particular sintaxi. En els múltiples llibres monogràfics dedicats, i depenent de la pròpia edat, ens ha tocat d'aprendre les beceroles del seu llenguatge, menats per J. E. Cirlot (1960, 1962), Michel Tapié (1959, 1969), Alexandre Cirici (1964, 1970), Sebastià Gasch (1971), Pere Gimferrer (1974), Georges Raillard (1976), Ro-

land Penrose (1977), Victoria Combatia (1984), Barbara Catoir (1987), Gloria Moure (1994), Démosthènes Davvetas (1994), Xavier Barral (2009) i tants d'altres. Des de les seves creus, o T, com a signatura i dedicatòria a la muller, al cos especejat com a símbol de dolor i joia.

Ens agradi més o menys, l'obra de Tàpies ha estat el testimoni –ara, malauradament, mut– de la història convulsa del país els darrers anys. Lluitador enfrontat al *Régimen* des dels inicis de la seva singladura com a artista –a l'època de Dau al Set– fa públic i patent en dues ocasions el seu rebuig al franquisme, mitjançant la seva presència i solidaritat: la *caputxinada* (1966) i l'assemblea clandestina celebrada al monestir de Montserrat contra l'anomenat *procés de Burgos* (1970). No s'ha oblidat mai de la seva possible contribució a la pau i la justícia ni de l'actitud operativa i reflexiva demostrada en l'ajut als processos de pau al País Basc: el 2005 presentarà una obra conjunta amb José Saramago com a ajut a Elkarrri.

Gran autoritat en el món de les arts. Ell ha viscut i protagonitzat la creació de les grans infraestructures museístiques estatals dedicades a l'art contemporani. Del quasi no-res a la creació del MNCARS (el 1986, inaugurat amb exhibició d'obra seva juntament amb Baselitz, Chillida, Saura, Serra i Twombly), l'IVAM (1989, inaugurat també amb obra seva) i el Macba, que li dedicarà el 2004 l'exposició "Antoni Tàpies. Retrospectiva"; per aquest motiu Actar publicarà el llibre *Tàpies en perspectiva*. L'entitat estrella de l'estat, el MNCARS de Madrid, és dirigit avui dia pel professional que va coordinar als inicis la Fundació Antoni Tàpies. Manuel Borja-Villel, borrianenc educat als EUA, va dirigir les grans mostres que definiren l'entitat com a capdavantera en l'estudi, des de perspectives insòlites, del seu art: "La Celebració de la mel" (1991-1993), "Tàpies. Comunicació sobre el mur" (1992) i "Tàpies. El tatuatge i el cos" (1998).

Allunyat de l'elitisme i l'autoritarisme, que sempre ha combatut, ha volgut compartir el propi art amb els col·lectius dèbils i oprimits. També ha volgut apropar el seu llenguatge als estudiants adolescents, amb iniciatives pioneres com ara "Formes per al segle XXI. Obra recent d'Antoni Tàpies" (presentada a l'IES

Barri Besòs, Barcelona 2006), dins el Projecte Majories Urbanes 1900-2025.

Sabedor del poder del seu art, a més de posar-lo a mans d'iniciatives benèfiques justes però ben llunyanes, ha realitzat una sèrie d'icones, esdevingudes estendards gràfics del seu poble: els cartells dedicats a l'Assemblea de Catalunya (per exemple, el del 5è aniversari, 1976), a la Marxa de la Llibertat (1976), o al Congrés de Cultura Catalana (1977). Aquesta casa editorial li ha sabut agrair el suport sempre demostrat en l'homenatge que, coincidint amb els seus vuitanta anys (2003), li organitzen la Universitat de València i l'editorial 3i4, acte al qual assistí personalment. I els darrers temps va protagonitzar la decisiva aportació amb obra plàstica al copagament –mai tan ben dit per la col·laboració externa inesperada i molt agraïda– en les multes imposades a Acció Cultural del País Valencià pel cas dels repetidors de TV3 instal·lats en territori valencià.

La seva obra escrita toca molts registres, però sobretot les memòries i la reflexió sobre la societat i el món de l'art. Des de *La pràctica de l'art* (1970) a *L'art i els seus llocs* (1999), són moltes pàgines que es van començar a traduir a l'anglès en col·laboració amb Indiana University Press el 2009. Dos anys després se n'ha publicat el segon i darrer volum, presentat en un debat internacional a l'Institute of Fine Arts de la New York University (Nova York). L'edició catalana i espanyola van en bon rumb i el 2010 se'n va publicar el primer volum d'obra escrita completa.

Com no podia ser altrament en un artista d'aquesta vàlua, la seva obra pictòrica ja ha merescut un catàleg raonat, eina imprescindible per a múltiples col·lectius, des de galeristes a col·leccionistes i estudiosos. La responsable, Anna Agustí, l'ha coordinat des del primer llibre, i el darrer porta el títol *Tàpies. Obra completa. Volum 8è. 1998-2004*. En espanyol i anglès se n'ha publicat la meitat; el quart volum arriba fins al 1981.

La seva obra plàstica i la seva personalitat, per tant, són el millor llegat que deixa al país. Un país ja premiat amb més artistes de la seva talla, sempre solidaris amb el territori i amants i valedors de la llibertat.

Joan Abelló Juanpere